

Άρειος Πάγος
Ολομέλεια
Αριθμός απόφασης 7/2011

Περίληψη

Οι διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου καθαριστριών του ΟΠΑΠ που κάλυπταν μόνιμες και διαρκείς ανάγκες αυτού δεν δικαιολογούνται ως τέτοιες, αλλά αποτελούν συμβάσεις αορίστου χρόνου – Ο καθορισμός της ημερήσιας διάρκειάς τους εξακολουθητικά δεν δικαιολογείται από τη φύση τους, αλλά τέθηκε προς καταστρατήγηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων από τη σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου και κατά κατάχρηση του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη ΟΠΑΠ να ρυθμίζει τη διάρκεια εργασίας τους με βάση τις σχετικές προβλέψεις και ρυθμίσεις του εσωτερικού κανονισμού του.

Κείμενο

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ
ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συγκροτήθηκε από τους Δικαστές της πλήρους Ολομελείας: Ηλία Γιαννακάκη, Προεδρεύοντα Αντιπρόεδρο, κωλυμένου του Προέδρου του Αρείου Πάγου Γεωργίου Καλαμίδα και του αρχαιότερου Αντιπροέδρου Δημητρίου Κανελλόπουλου, Θεοδώρα Γκοϊνή, Ελισάβετ Μουγάκου-Μπρίλλη, Μιχαήλ Θεοχαρίδη Αντιπροέδρους, Σπυρίδωνα Ζιάκα, Ανδρέα Τσόλια, Βασίλειο Φούκα, Γεώργιο Χρυσικό, Ιωάννη Σίδηρη, Νικόλαο Λεοντή, Βιολέττα Κυτέα, Γεωργία Λαλούση, Γρηγόριο Κουτσόπουλο, Σπυρίδωνα Μιτσιάλη, Βασιλική Θάνου-Χριστοφίλου, Γεώργιο Γεωργέλλη, Παναγιώτη Κομνηνάκη, Δημήτριο Μουστάκα, Δημήτριο Μαζαράκη, Χαράλαμπο Αθανασίου, Παναγιώτη Ρουμπή, Ανδρέα Δουλγεράκη - Εισηγητή, Κωνσταντίνο Φράγκο, Σαράντη Δρινέα, Νικόλαο Πάσσο, Γεώργιο Αδαμόπουλο, Ιωάννη Παπαδόπουλο, Δημήτριο Τίγγα, Αικατερίνη Βασιλακοπούλου-Κατσαβριά, Ιωάννη Γιαννακόπουλο, Χρυσόστομο Ευαγγέλου, Κωνσταντίνο Τσόλα, Δημήτριο Κράνη, Χριστόφορο Κοσμίδη, Ανδρέα Ξένο, Κυριακούλα Γεροστάθη, Βασίλειο Φράγγο, Ευφημία Λαμπροπούλου, Αθανάσιο Γεωργόπουλο, Νικόλαο Τρούσα, Δημήτριο Κόμη, Βασίλειο Λαμπρόπουλο, Αντώνιο Ζευγώλη, Ερωτόκριτο Καλούδη, Ασπασία Καρέλλου, Γεράσιμο Φουρλάνο, Μιλτιάδη Σπυρόπουλο και Αργύριο Σταυράκη, Αρεοπαγίτες, (κωλυομένων των λοιπών Δικαστών της σύνθεσης).

Συνήλθε σε δημόσια συνεδρίαση στο κατάστημά του στις 20 Ιανουαρίου 2011, με την παρουσία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Ιωάννη-Σπυρίδωνα Τέντε και της Γραμματέως Σουλτάνας Κουφιάδου, για να δικάσει μεταξύ:

Των καλουσών - αναιρεσειουσών: 1) Κ. Γ. συζ. Η. και 2) Μ.-Δ. Α. συζ. Σ., κατοίκων..., οι οποίες παραστάθηκαν μετά της πληρεξουσίας δικηγόρου Αρετής Καπετανάκου, που κατέθεσε προτάσεις.

Της καθής η κλήση - αναιρεσιβλήτου: Ανώνυμης Εταιρίας με την επωνυμία "Όργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Α.Ε (ΟΠΑΠ ΑΕ), καθολικού διαδόχου του ΝΠΙΔ με την επωνυμία "Όργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου" που εδρεύει στην Αθήνα και εκπροσωπείται νόμιμα, την οποία εκπροσώπησαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι Μαρία-Χριστίνα Κέζα και Νικόλαος-Σέργιος Σακαλής.

των προσθέτως παρεμβαινουσών υπερ των αναιρεσειουσών: 1) Της τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ (Γ.Σ.Ε.Ε)" που εδρεύει στην Αθήνα και εκπροσωπείται νόμιμα, την οποία εκπροσώπησε ο πληρεξούσιος δικηγόρος Κωνσταντίνος Τοκατλίδης, που κατέθεσε προτάσεις.

2) Της τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων" (Α.Δ.Ε.Δ.Υ), που εδρεύει στην Αθήνα και εκπροσωπείται νόμιμα την οποία εκπροσώπησε η πληρεξούσια δικηγόρος Μαρία-Μαγδαληνή Τσίπρα, που κατέθεσε προτάσεις.

3) α) Της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Σωματείο Συμβασιούχων Εργαζομένων Κ.Ε.Π.ΥΟ (ΣΩ.ΣΥ.Ε ΚΕΠΥΟ)", β) Της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Σύλλογος Εκτάκτων Αρχαιολόγων (Σ.ΕΚ.Α) γ) Της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Πανελλήνιος Σύλλογος Συμβασιούχων Υπαλλήλων Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Π.Σ.Σ.Υ.ΙΚΑ)" που εδρεύουν στην Αθήνα και εκπροσωπούνται νόμιμα, τις οποίες εκπροσώπησε η πληρεξούσια δικηγόρος Μαρία-Μαγδαληνή Τσίπρα, χωρίς να καταθέσει προτάσεις.

4) Της δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Πανελλήνια Ομοσπονδία Συμβασιούχων Πυροσβεστών Πυρόσβεσης-Διάσωσης Π.Ο.Σ.ΠΥ.Δ." που εδρεύει στα Μέγαρα και εκπροσωπείται νόμιμα, παραστάθηκε μετά του Προέδρου και του Γραμματέως, που όρισαν πληρεξούσιους δικηγόρους τους Αντώνιο Ρουπακιώτη, Δημήτριο Βασιλείου και Δημήτριο Βερβεσό, που κατέθεσαν προτάσεις.

5) Της δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ-ΠΟΣΠΕΡΤ" που εδρεύει στην Αθήνα και εκπροσωπείται νόμιμα, παραστάθηκε μετά του προέδρου του Δ.Σ, που όρισε πληρεξούσιο δικηγόρο τον Δημήτριο Περπατάρη, ο οποίος δεν κατέθεσε προτάσεις.

6) Της δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ - Ο.Ι.Υ.Ε" που εδρεύει στην Αθήνα και εκπροσωπείται νόμιμα, την οποία εκπροσώπησε ο πληρεξούσιος δικηγόρος Δημήτριος Περπατάρης, χωρίς να καταθέσει προτάσεις.

7) α) Της δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης με την επωνυμία "Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Ο.Τ.Α. (ΠΟΠ-ΟΤΑ)" και β) Της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης (Σωματείο) με την επωνυμία "Ένωση Εργατοϋπαλλήλων Δήμου Αθηναίων", που εδρεύουν στην Αθήνα και εκπροσωπούνται νόμιμα, παραστάθηκαν μετά του προέδρου και του γραμματέα του Δ.Σ, οι οποίοι διόρισαν πληρεξούσιους δικηγόρους τους Άρη Καζάκο και Νικόλαο Σωτηρακόπουλο.

Η ένδικη διαφορά άρχισε με την από 14-1-1998 αγωγή των ήδη αναιρεσειουσών, που κατατέθηκε στο Ειρηνοδικείο Αθηνών. Εκδόθηκαν οι αποφάσεις: 574/1998 οριστική του ίδιου δικαστηρίου και 5766/2002 οριστική του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Την αναίρεση της τελευταίας απόφασης ζήτησαν οι αναιρεσειούσες με την από 10 Ιουλίου 2003 αίτησή τους.

Στη συνέχεια εκδόθηκε η 1479/2006 απόφαση του Β1' Πολιτικού Τμήματος, η οποία παρέπεμψε στην Τακτική Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου τον, από το άρθρο 560 αριθμ.1 Κ.Πολ.Δ., λόγο αναιρέσεως.

Εκδόθηκε η 33/2007 απόφαση του Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου σε Τακτική Ολομέλεια η οποία παρέπεμψε τον παραπεμφθέντα λόγο αναιρέσεως στην Πλήρη Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου.

Μετά την πιο πάνω απόφαση και την από 26 Οκτωβρίου 2009 κλήση των ήδη αναιρεσειουσών, η προκείμενη υπόθεση φέρεται για συζήτηση, μετά από αναβολή

από τη δικάσιμο στις 23.9.2010, στην Πλήρη Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου. Κατά τη συζήτηση της αίτησης αυτής, που εκφωνήθηκε από το πινάκιο, οι διάδικοι παραστάθηκαν, όπως σημειώνεται πιο πάνω.

Ο Εισηγητής Αρεοπαγίτης Ανδρέας Δουλγεράκης ανέγνωσε την από 10 Σεπτεμβρίου 2010 έκθεσή του, με την οποία εισηγήθηκε να απορριφθεί ο μοναδικός, από το άρθρο 560 αρ.1 του Κ.Πολ.Δ, λόγος αναιρέσεως, που παραπέμφθηκε στην Πλήρη Ολομέλεια με την 33/2007 απόφαση της Τακτικής Ολομέλειας.

Οι πληρεξούσιοι των διαδίκων, αφού έλαβαν το λόγο από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ανέπτυξαν και προφορικά στο ακροατήριο τους σχετικούς ισχυρισμούς τους, που αναφέρονται στις προτάσεις τους, και ζήτησαν οι μεν των αναιρεσειουσών και των προσθέτως παρεμβαινόντων την παραδοχή της αίτησης αναίρεσης, οι δε του αναιρεσίβλητου την απόρριψή της και καθένας την καταδίκη του αντιδίκου μέρους στη δικαστική δαπάνη.

Ο Εισαγγελέας, αφού έλαβε τον λόγο από τον Πρόεδρο, πρότεινε ότι ο μόνος λόγος της κρινόμενης αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Κατόπιν αυτών ο Πρόεδρος έδωσε εκ νέου το λόγο στους πιο πάνω πληρεξούσιους των διαδίκων, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε όσα προηγουμένως είχαν αναπτύξει.

Κατά την 14η Απριλίου 2011, ημέρα που συγκροτήθηκε το παρόν δικαστήριο προκειμένου να διασκεφθεί την ανωτέρω υπόθεση ήταν απόντες οι Αρεοπαγίτες Σπυρίδων Ζιάκας και Νικόλαος Πάσσοις, οι οποίοι δήλωσαν κώλυμα αρμοδίως, παρισταμένων πλέον των είκοσι εννέα (29) μελών εκ των συμμετασχόντων στη συζήτηση της υπόθεσης, κατ' άρθρο 23 παρ. 2 του ν.1756/1988, όπως ισχύει μετά την τροποποίηση με το άρθρο 44 του ν.3659/2008.

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 563 § 2 του ΚΠολΔ και 23 § 2 εδ. γ και δ του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων (ν.1756/1995), όπως το δεύτερο τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 § 1 του ν. 2331/1995, προκύπτει ότι στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου υπάγονται : α)... και β) αιτήσεις αναίρεσης που παραπέμπονται σε αυτή για εκδίκαση με κοινό πρακτικό του Προέδρου και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή με ομόφωνη απόφαση του δικάζοντος τμήματος ή με απόφαση της Τακτικής Ολομέλειας, η δε παραπομπή μπορεί να γίνει για όλους ή ορισμένους μόνο λόγους αναίρεσης, αν πρόκειται για ζήτημα εξαιρετικής σημασίας.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι αναιρεσειούσες με την από 14.1.1998 αγωγή τους κατά του αναιρεσίβλητου, ιστορώντας ότι με συμβάσεις αορίστου χρόνου, ιδιωτικού δικαίου, προσλήφθηκαν από τον αναιρεσίβλητο Οργανισμό για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ως καθαρίστριες, ότι προσέφεραν αυτές, εργαζόμενες με πλήρες ωράριο επί πενθήμερο εβδομαδιαίως και ότι με την εργασία τους κάλυπταν πάγιες και διαρκείς ανάγκες του αναιρεσίβλητου, ζήτησαν με αυτή να υποχρεωθεί ο αναιρεσίβλητος Οργανισμός, που ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και διέπεται από Εσωτερικό Κανονισμό Οργάνωσης, Διάρθρωσης και Λειτουργίας των Υπηρεσιών του, που έχει ισχύ νόμου, να τους καταβάλει τις διαφορές αποδοχών, που προέκυπταν από τη βλαπτική μεταβολή των συνθηκών της εργασίας τους. Η ανωτέρω αγωγή έγινε δεκτή με την 574/1998 απόφαση του Ειρηνοδικείου Αθηνών. Την απόφαση αυτή προσέβαλε με έφεση ο αναιρεσίβλητος και επ' αυτής εκδόθηκε η υπ' αριθ. 5766/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, που δέχθηκε την έφεση και απέρριψε την αγωγή.

Κατά της τελεσίδικης αυτής απόφασης οι αναιρεσειούσες άσκησαν την από 10.7.2003 αίτηση αναιρέσεως και το Β1 Τμήμα του Δικαστηρίου τούτου, με την 1479/2006 απόφασή του, τάχθηκε υπέρ της παραδοχής του μοναδικού, από το άρθρο 560 § 1 του ΚΠολΔ, λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως, αλλά την παρέπεμψε στην

Τακτική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, διότι η απόφασή του λήφθηκε με πλειοψηφία μιας ψήφου. Ειδικότερα, από την πλειοψηφία έγινε δεκτό, ότι η αγωγή αυτή, κατά τους ισχύοντες κατά το χρόνο δημοσίευσης της προσβαλλόμενης απόφασης κανόνες δικαίου, ήταν νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις του άρθρου 8 § 3 του ν. 2112/1920 σε συνδυασμό με τα άρθρα 281, 671 ΑΚ και 25 §§ 1 και 3 του Συντάγματος, διότι: α) οι επίμαχες διαδοχικές σχέσεις εργασίας των αναιρεσειουσών, κάλυπταν μόνιμες και διαρκείς ανάγκες του αναιρεσίβλητου, ενώ ο καθορισμός της διάρκειας τους δεν δικαιολογούταν από τη φύση αυτών, αλλά τέθηκε προς καταστρατήγηση των, ως τέτοιων αορίστου χρόνου, δικαιωμάτων των αναιρεσειουσών και ως εκ τούτου έγινε κατά κατάχρηση του διευθυντικού δικαιώματος του αναιρεσίβλητου και β) τα παραπάνω ίσχυαν και αν ήθελε θεωρηθεί ότι η Οδηγία 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου της 28ης Ιουλίου 1999, που ισχύει από 10.7.2001, δεν περιέχει κανόνες σαφείς και ορισμένους, δεκτικούς απευθείας εφαρμογής (δηλαδή πριν από την ενσωμάτωση της στις 2.4.2003) στην ελληνική έννομη τάξη, και ότι το ΠΔ 164/2004 δεν είχε εφαρμογή, παρότι η σχέση εργασίας των αναιρεσειουσών, γεγονός μη αμφισβητούμενο από τον αναιρεσίβλητο, συνεχιζόταν ακόμη και άρα ήταν ενεργός κατά την έναρξη της ισχύος τούτου (19.7.2004). Αντιθέτως, κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, οι διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου με το Δημόσιο, τα ΝΠΔΔ, τις δημόσιες επιχειρήσεις ή τους ΟΤΑ, που κάλυπταν πάγιες και όχι πρόσκαιρες ή απρόβλεπτες ανάγκες, δεν μετατρέπονταν σε αορίστου χρόνου, όταν η ορισμένη διάρκεια επιβαλλόταν από το νόμο ή από κανονισμό που είχε ισχύ νόμου, αφού στην περίπτωση αυτή ο εργοδότης δεν είχε τη δυνατότητα σύναψης συμβάσεων αορίστου χρόνου και επομένως δεν μπορούσε να γίνει λόγος για αδικαιολόγητο καθορισμό της σύμβασης ως ορισμένης διάρκειας, ενώ δεν μπορούσε ούτε να τεθεί θέμα εφαρμογής της 1999/70/ΕΚ Οδηγίας, που δεν είχε άμεση εφαρμογή στην εσωτερική ημεδαπή έννομη τάξη, ούτε του ΠΔ 164/2004, που δεν είχε τεθεί σε ισχύ κατά τον χρόνο δημοσίευσής της προσβαλλόμενης απόφασης, με συνέπεια στις συμβάσεις αυτές, εμφανιζόμενες είτε ως συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου είτε ως συμβάσεις έργου, να μην είναι δυνατή η εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 671 ΑΚ, αλλά ούτε και της διατάξεως του άρθρου 8 § 3 εδ. β του ν. 2112/1920. Ενόψει όλων των παρατεθέντων, η Τακτική Ολομέλεια έκρινε, ότι με τον παραπεφθέντα σε αυτή μοναδικό λόγο αναιρέσεως, από το άρθρο 560 § 1 του ΚΠολΔ, τίθεται ζήτημα εξαιρετικής σημασίας και, σύμφωνα με το άρθρο 23 εδ. γ και δ του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων, με την 33/2007 απόφαση της, παρέπεμψε τον παραπάνω λόγο αναιρέσεως στην πλήρη Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου, ενώπιον της οποίας, παραδεκτά, εισήχθη προς συζήτηση με την από 26-10-2009 κλήση των αναιρεσειουσών.

Οι πρόσθετες, υπέρ των αναιρεσειουσών, παρεμβάσεις: 1) από 7-9-2010 της Τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής Οργάνωσης "Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (Γ.Σ.Ε.Ε)" 2) από 9-7-2010 της Τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων "Α.Δ.Ε.Δ.Υ", 3) από 19-8-2010 α) της Πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Σωματείο Συμβασιούχων Εργαζομένων Κ.Ε.Π.ΥΟ (ΣΩ.ΣΥ.Ε ΚΕΠΥΟ)". β) της Πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Σύλλογος Εκτάκτων Αρχαιολόγων (Σ.ΕΚ.Α). και γ) της Πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Πανελλήνιος Σύλλογος Συμβασιούχων Υπαλλήλων Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Π.Σ.Σ.Υ.ΙΚΑ)". 4) από 8-9-2010 της Δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Πανελλήνια Ομοσπονδία Συμβασιούχων Πυροσβεστών Πυρόσβεσης - Διάσωσης Π.Ο.Σ.ΠΥ.Δ.". 5) από 16-12-2010 της Δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Προσωπικού Επιχειρήσεων Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης- ΠΟΣΠΕΡΤ". 6)

από 16-12-2010 της Δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Ομοσπονδία Ιδιωτικών Υπαλλήλων Ελλάδος - Ο.Ι.Υ.Ε". 7) από 28-12-2010 α) της Δευτεροβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης "Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Ο.Τ.Α. (ΠΟΠ-ΟΤΑ)" και β) της Πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης, "Ένωση Εργατοϋπαλλήλων Δήμου Αθηναίων", οι οποίες ασκούνται με την επίκληση του εννόμου συμφέροντος τους να αποβεί η δίκη υπέρ των διαδίκων για τους οποίους παρεμβαίνουν, το οποίο (έννομο συμφέρον) προκύπτει από τη φύση της ερευνώμενης έννομης σχέσης, που αναφέρεται σε εργασιακή σχέση ιδιωτικού δικαίου, συμβασιούχων και το ότι η απόφαση, που θα εκδοθεί, θα επηρεάσει καθοριστικά το κρίσιμο νομικό ζήτημα της εργασίας ορισμένου χρόνου, με ιδιωτικού δικαίου συμβάσεις και σχέσεις εργασίας στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και συνεπώς και των συμβασιούχων, μελών τους, παραδεκτά ασκούνται το πρώτον ενώπιον του Αρείου Πάγου, για την προστασία του, ευρέως ερμηνευμένου, συλλογικού συμφέροντος, κατά τις διατάξεις των άρθρων 80, 81, 215, 663 επ., 666 επ., 573 παρ. 1 ΚΠολΔ και 669 παρ. 3 ΚΠολΔ, που εφαρμόζεται και στην κατ' αναίρεση δίκη, σύμφωνα με τα άρθρα 675Α ΚΠολΔ, 9 παρ. 1 ν. 3189/2003, ενόψει και του ότι η επίδικη διαφορά αφορά και στην ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων, που εξομειώνονται προς διατάξεις συλλογικής σύμβασης εργασίας και δη των διατάξεων της συμφωνίας πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, που συνήφθη μεταξύ των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων εργοδοτών και εργαζομένων, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και η οποία ευρίσκεται συνημμένη στο Παράρτημα της Οδηγίας 1999/70/ΕΚ και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής.

Συνεπώς πρέπει να συνεκδικαστούν οι παρεμβάσεις αυτές με την αίτηση αναίρεσης (άρθρο 31 παρ. 1, 246 και 573 παρ. 1 του ΚΠολΔ).

Ι. Με την απόφαση 33/2007 της Α' Τακτικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, παραπέμφθηκε, όπως προαναφέρθηκε, στην Πλήρη Ολομέλεια, σύμφωνα με τα άρθρα 563 παρ. 2 του Κ.Πολ.Δ. και 23 παρ. 2. εδ. γ' και δ' του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων (Ν.1756/1988), όπως το δεύτερο τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 παρ. 1 του Ν.2331/1995, ο μοναδικός λόγος κατά το άρθρο 560 αριθ.1 του Κ.Πολ.Δ. (κατ' εκτίμηση του αναιρετηρίου) για αναίρεση της υπ' αριθ. 5766/2002 απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, που δίκασε ως Εφετείο, γιατί κρίθηκε ότι τίθενται τα γενικότερα ενδιαφέροντα ζητήματα: "Εάν είναι επιτρεπτή στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 8 παρ. 3 του Ν.2112/1920, σε συνδυασμό με τα άρθρα 281, 671 του Α.Κ. και 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, κατά τον ορθό εκ μέρους του ουσιαστικού Δικαστηρίου χαρακτηρισμό της όλης έννομης σχέσης παροχής εργασίας εξαρτημένης, η αναγνώριση κυρίως ή παρεμπιπτόντως του πραγματικού χαρακτήρα της ίδιας έννομης σχέσης ως αορίστου χρόνου, όταν πρόκειται για συνεχείς - διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου που κάλυπταν καθόλο το ένδικο διάστημα πάγιες και διαρκείς όχι πρόσκαιρες ή απρόβλεπτες ανάγκες, και η συμφωνημένη κάθε φορά ορισμένη διάρκεια επιβαλλόταν από το νόμο ή από τον κανονισμό λειτουργίας του εργοδότη - αναιρεσιβλήτου που έχει ισχύ νόμου".

ΙΙ. Η παραβίαση κανόνα του ουσιαστικού δικαίου, που προβλέπεται ως λόγος αναίρεσης από τη διάταξη του άρθρου 560 αριθ. 1 του Κ.Πολ.Δ., είναι δυνατό να έχει ως περιεχόμενο, πλην άλλων, την αιτίαση ότι η αγωγή, επί της οποίας έκρινε σε δεύτερο βαθμό το δικαστήριο, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη τελεσίδικη απόφαση, απορρίφθηκε ως μη νόμιμη, ενώ θα έπρεπε να γίνει το αντίθετο, σύμφωνα με το συγκεκριμένο κανόνα δικαίου (ουσιαστικού), που κατά το αναιρετήριο παραβιάστηκε (Ολ.Α.Π. 28/1998). Η παράβαση δε του νόμου με την προαναφερθείσα έννοια κρίνεται κατ' αρχή σε σχέση με το δικαίο που ίσχυε κατά το χρόνο που

εκδόθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη τελεσίδικη απόφαση, με την προϋπόθεση όμως ότι το δίκαιο αυτό στη συγκεκριμένη περίπτωση επιτρέπει να ρυθμίζει την επίδικη έννομη σχέση όταν ανάγεται στο παρελθόν. Εξάλλου η φύση της σύμβασης ή της δικαιοπραξίας, δεν εξαρτάται από το χαρακτηρισμό που δίνουν σ' αυτή οι δικαιοπρακτούντες ή ο νόμος, γιατί ο χαρακτηρισμός αυτός αποτελεί έργο του δικαστηρίου της ουσίας κατά την άσκηση της δικαιοδοτικής λειτουργίας του, όπως οριοθετείται από τις διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 3 και 87 παρ. 2 του ισχύοντος Συντάγματος, το οποίο, αξιολογώντας τα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στο δικόγραφο της αγωγής και εφόσον στη συνέχεια προκύψουν και κατά την αποδεικτική διαδικασία, προσδίδει τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό στη σύμβαση, κρίση που στη συνέχεια ελέγχεται ανααιρετικά στο πλαίσιο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 559 ή 560 αριθ. 1 του ΚΠολΔ. Η δυνατότητα του ορθού χαρακτηρισμού από το δικαστήριο της έννομης σχέσης ως ορισμένου ή αορίστου χρόνου σύμβασης εργασίας, δεν αποκλείεται στις εργασιακές σχέσεις του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα (Ολ.ΑΠ 18/2006 και 19/2007, η δεύτερη καθόσον αφορά μόνο το μέχρι την 17.4.2001 χρονικό διάστημα και όχι το μεταγενέστερο που άρχισαν να ισχύουν οι προστεθείσες παράγραφοι 7 και 8 του Συντάγματος), αλλά ούτε και από εσωτερικό κανονισμό της υπηρεσίας του εργοδότη είτε ανήκει στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα, ακόμα και εάν ο κανονισμός αυτός έχει αποκτήσει ισχύ νόμου. Περαιτέρω, από τη διάταξη του άρθρου 533 παρ. 2 του Κ.Πολ.Δ., σύμφωνα με την οποία το δευτεροβάθμιο δικαστήριο εφαρμόζει το νόμο που ίσχυε όταν δημοσιεύθηκε η πρωτόδικη απόφαση, προκύπτει ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο προκειμένου να κρίνει την ορθότητα της εκκληθείσας πρωτόδικης απόφασης, εφαρμόζει το νόμο που ίσχυε κατά το χρόνο της δημοσίευσης της πρωτόδικης απόφασης, και όχι τον ισχύοντα κατά την κατ' έφεση δίκη νεώτερο νόμο, εκτός εάν με αυτόν ορίζεται διαφορετικά ως προς την αναδρομική έναρξη της ισχύος του (Ολ.Α.Π. 30/1998). Από τις διατάξεις όμως των άρθρων 533 παρ. 2, 535 παρ. 1 και 536 παρ. 1 και 2 του Κ.Πολ.Δ. προκύπτει ότι αν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, κρίνοντας βάσιμο κάποιο λόγο έφεσης εξαφανίσει την πρωτόδικη οριστική απόφαση και προβεί στην εκδίκαση της υπόθεσης "κατ' ουσίαν", υποχρεούται να εφαρμόσει για τη διάγνωση της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο δημοσίευσης της απόφασής του είτε έχει αναδρομική δύναμη (Ολ.Α.Π.654/1984), είτε δεν έχει αναδρομική δύναμη, εφόσον όμως στην τελευταία περίπτωση καταλαμβάνει (χρονικά) την επίδικη έννομη σχέση. Αλλά και στην περίπτωση, που η αγωγή έγινε δεκτή από το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο ως νομικά και ουσιαστικά βάσιμη, και το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο κατ' αποδοχή αντίστοιχου λόγου έφεσης του εναγομένου έκρινε ότι η αγωγή ήταν νομικά αβάσιμη, με βάση επίσης το νόμο που ίσχυε κατά το χρόνο δημοσίευσης της πρωτόδικης απόφασης (και δεν μεσολάβησε άλλος νεώτερος νόμος με αναδρομική εφαρμογή), όταν στη συνέχεια το Εφετείο προβεί στην κατ'άρθρ. 535 του Κ.Πολ.Δ. εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης, το κατά το ίδιο άρθρο 535 Κ.Πολ.Δ. στάδιο της "κατ' ουσίαν" εκδίκασης της υπόθεσης, δεν εξικνείται περαιτέρω επεκτατικά, πέραν της απόρριψης της αγωγής ως νομικά αβάσιμης, με βάση το αμέσως προηγηθέν πόρισμά του της παραδοχής του λόγου της έφεσης και με βάση τις ίδιες διατάξεις που κρίθηκε το βάσιμο του ίδιου λόγου, και όχι με την παράλληλη εφαρμογή άλλων νεώτερων διατάξεων, που δεν έχουν αναδρομική ισχύ αλλά και δεν καταλαμβάνουν χρονικά την επίδικη έννομη σχέση. Περαιτέρω, ο αναιρεσιβλήτος Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ), που ιδρύθηκε με το Β.Δ. από 20/29 -12-1958 (αρθρ. 1,3 και 5), εκδοθέν κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 6 παρ. 2 του Ν.Δ. 3865/1958, δυνάμει του Π.Δ. 228/1999 μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία, η οποία, κατά το άρθρο 1 παρ.

1 αυτού λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας διεπόμενη από τις διατάξεις του Ν.2414/1996 "Εκσυγχρονισμός των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών και άλλες διατάξεις" και του Κ.Ν. 2190/1920 "περί ανωνύμων εταιριών", όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, επί πλέον δε από το άρθρο 5 παρ. 1 του καταστατικού της προβλέπεται, ότι οι μετοχές της εταιρίας θα εκδοθούν στο όνομα του Ελληνικού Δημοσίου και συνεπώς ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο Τομέα. Ο ΟΠΑΠ διέπεται από Εσωτερικό Κανονισμό Οργάνωσης, Διάρθρωσης και Λειτουργίας των Υπηρεσιών του, ο οποίος εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 3 παρ. 10 του Α.Ν.127/1967, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ΝΔ 391/1974, εγκρίθηκε με την 2084/ 1986 απόφαση Υπ. Πολιτισμού και δημοσιεύτηκε (ΦΕΚ Β 770/31-10-1986) και συνεπώς έχει ισχύ νόμου. Κατά τον Κανονισμό αυτό, το προσωπικό του ΟΠΑΠ συνδέεται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και διακρίνεται σε τακτικό, έκτακτο και ευκαιριακά απασχολούμενο (το άρθρο 13). Τακτικό είναι το προσωπικό που προσλαμβάνεται για την πλήρωση των προβλεπομένων οργανικών θέσεων (άρθρο 14) και του οποίου η σύμβαση είναι ορισμένου χρόνου (άρθρο 48 παρ. Ια'). Έκτακτο είναι το προσωπικό που προσλαμβάνεται με σύμβαση ορισμένου χρόνου αναλόγως των εκάστοτε παρουσιαζομένων εποχιακών ή έκτακτων αναγκών. Ευκαιριακά απασχολούμενο είναι το προσωπικό που προσλαμβάνεται με σύμβαση μιας ημέρας για τις ανάγκες της καταμέτρησης και διαλογής του δελτίου ή σε παρεμφερείς εργασίες στις ημέρες που διεξάγονται οι διαγωνισμοί του ΠΡΟ-ΠΟ. Η πρόσληψη του έκτακτου προσωπικού γίνεται από τον Οργανισμό με επιλογή και αξιολόγηση των κατατεθέντων στοιχείων καθενός με απόφαση του Συντονιστή Διευθυντή και οριστικοποιείται με την υπογραφή της σχετικής σύμβασης εργασίας από το ενδιαφερόμενο μέρος (άρθρο 17 παρ. 2 και 3). Η πρόσληψη του ευκαιριακά απασχολούμενου προσωπικού για την κάλυψη των αναγκών του Οργανισμού κατά τις ημέρες διεξαγωγής των διαγωνισμών, γίνεται με πάγια απόφαση του Δ.Σ. και η τελική επιλογή του γίνεται από τον Συντονιστή Διευθυντή, χωρίς να χρειάζεται η υπογραφή σύμβασης εργασίας (άρθρο 17 παρ. 4). Εξάλλου, ανεξάρτητα από την επακολουθήσασα υπ' αριθ. 1999/70 Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δημοσιεύθηκε στις 10.7.1999 στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, και η ισχύς της άρχισε σύμφωνα με το άρθρο 2 αυτής στις 10.7.2001, ενσωματώθηκε δε στην Ελληνική έννομη τάξη στις 2.4.2003 με το Π.Δ. 81/2003, στην Ελληνική έννομη τάξη η διασφάλιση των εργαζομένων από την καταστρατήγηση των δικαιωμάτων τους, δια της προσχηματικής επιλογής της συμβάσεως ορισμένου αντί αορίστου χρόνου, αντιμετωπιζόταν με το άρθρο 8 παρ. 3 ν. 2112/1920, σε συνδυασμό με τα άρθρα 281, 671 ΑΚ, 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, που εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου, ανεξάρτητα αν έχουν συναφθεί στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή "οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται ωσαύτως και επί συμβάσεων εργασίας με ορισμένη χρονική διάρκεια, εάν ο καθορισμός της διάρκειας αυτής δεν δικαιολογείται εκ της φύσεως της συμβάσεως αλλά ετέθη σκοπίμως προς καταστρατήγηση των περί υποχρεωτικής καταγγελίας της υπαλληλικής συμβάσεως διατάξεων του παρόντος νόμου". Κατά την παγιωθείσα στη νομολογία και τη θεωρία ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, ενώ αυτή αναφέρεται στην προστασία των εργαζομένων από τη μη τήρηση, από τον εργοδότη, των τυπικών όρων που επιβάλλει κατά την απόλυση ο ν. 2112/1920, αξιοποιήθηκε γενικότερα για τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό των συμβάσεων εργασίας ως ορισμένης ή αόριστης χρονικής διάρκειας, με πληρέστερη μάλιστα προστασία έναντι εκείνης της μεταγενέστερης ως άνω κοινοτικής Οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου

χρόνου που καλύπτουν πραγματικά ανάγκες της υπηρεσίας πάγιες και διαρκείς και όχι πρόσκαιρες ή απρόβλεπτες. Τούτο δε, λαμβανομένου υπόψη ότι ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός ορισμένης σχέσης, κατά την έννοια που προαναφέρθηκε και που δεν αφορά μόνο το χαρακτηρισμό της ως εξαρτημένης ή ανεξάρτητης εργασίας ή έργου αλλά και το χαρακτηρισμό της ως ορισμένου ή αορίστου χρόνου, αποτελεί κατ'εξοχήν έργο της δικαιοδοτικής λειτουργίας των δικαστηρίων, ανεξάρτητα από τον εκ του νόμου ή τον έχοντα ισχύ νόμου κανονισμό χαρακτηρισμό της συμβατικής σχέσης ως ορισμένου χρόνου(ΑΕΔ3/2001, ΑΠ Ολ. 6/2001). Ενόψει όλων των ανωτέρω, αν η πρόσληψη του προσωπικού του ΟΠΑΠ με ορισμένου χρόνου διαδοχικές συμβάσεις μίας ημέρας σε εφαρμογή των προαναφερθεισών διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας των υπηρεσιών του έγινε προσηματικά για την κάλυψη έκτακτων και απρόβλεπτων αναγκών, στην πραγματικότητα όμως για την κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών, η άσκηση του διευθυντικού αυτού δικαιώματος ως εργοδότη εκ μέρους των οργάνων του γίνεται προς καταστρατήγηση των από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν.2112/1920 δικαιωμάτων των εργαζομένων που απορρέουν από τις διατάξεις για την υποχρεωτική καταγγελία της υπαλληλικής σύμβασης (με την έννοιά τους που προαναφέρθηκαν), κατά προφανή υπέρβαση από μέρους του εργοδότη των ορίων που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του διευθυντικού αυτού δικαιώματος, και ως εκ τούτου είναι καταχρηστική (άρθρο 281 ΑΚ). Στην προκειμένη υπόθεση, όπως προκύπτει από το παρατιθέμενο στο αναιρετήριο περιεχόμενο της αγωγής τους, επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλομένη απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, που δίκασε ως Εφετείο, οι ενάγουσες και ήδη αναιρεσείουσες εκθέτουν ότι με συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου είχαν προσληφθεί ως καθαρίστριες από τον ΟΠΑΠ - ήδη ΟΠΑΠ Α.Ε., καθολική διάδοχο του - ότι από την πρόσληψή τους (10-3-1991 και 01.3.1990) και μέχρι την άσκηση της ένδικης αγωγής τους (22-1-1998) παρείχαν τις υπηρεσίες τους κατά πλήρες ωράριο εργασίας, με πενθήμερη απασχόληση από 5.30 έως 13.30 (νόμιμο ωράριο εργασίας), καλύπτοντας μόνιμες και διαρκείς ανάγκες του εναγομένου. Οτι η σύμβαση εργασίας τους, δεν ήταν ορισμένου χρόνου και μάλιστα κάθε φορά μιας ημέρας όπως ισχυρίζεται ο εναγόμενος, για τους λόγους ότι όλο το χρονικό διάστημα της εργασιακής τους σχέσης καλύπτουν μόνιμες και διαρκείς ανάγκες, όπως άλλωστε αρμόζει στην ίδια τη φύση της εργασίας τους, και συνεχίζουν να εργάζονται στο εναγόμενο, όλο το ανωτέρω χρονικό διάστημα αλλά και μέχρι σήμερα, χωρίς ποτέ να αποχωρήσουν από την υπηρεσία τους. Οτι, οι επικαλούμενες από το εναγόμενο ως άνω συμβάσεις άλλως παρατάσεις ορισμένου χρόνου, τις οποίες αποκρούουν ως τέτοιες, έγιναν προς καταστρατήγηση του Ν. 2112/1920 και των νόμων που υποχρεώνουν την τήρηση των ΣΣΕ, την καταβολή αδειών, επιδομάτων αδείας κ.λ.π., κατά προφανή υπέρβαση των αρχών της καλής πίστης και του κοινωνικού και οικονομικού σκοπού του δικαιώματος. Άρα, όλες οι ανωτέρω συμβάσεις, για κάθε μία ενάγουσα, συνιστούν μία σύμβαση αορίστου χρόνου. Απέκρουσαν δε, ως βλαπτική μεταβολή των όρων εργασίας τους, την οποία επιχείρησε ο ΟΠΑΠ και συνίστατο σε μείωση των ημερών εργασίας αρχικά από 5 σε 4 και στη συνέχεια από 4 σε 3, που αυτές δεν αποδέχθηκαν. Ζήτησαν δε με την αγωγή να υποχρεωθεί ο εναγόμενος Ο.Π.Α.Π. που συνεχίζει να τις απασχολεί επί 3 ημέρες την εβδομάδα μέχρι την άσκηση της αγωγής, να καταβάλει σ' αυτές τις διαφορές αποδοχών του χρονικού διαστήματος από 1.10.1995 μέχρι 31.12.1997 που τις περιέκοψε, αφού παρεμπιπτόντως αναγνωρισθεί αναγκάως ότι κατά το ίδιο ένδικο χρονικό διάστημα των ζητούμενων διαφορών η έννομη σχέση που τις συνδέει με τον εναγόμενο ήταν αορίστου χρόνου, δεδομένου ότι σε προγενέστερο χρόνο άσκησαν κατά του εναγομένου και την από 21.12.1995 αγωγή τους, με την οποία

ζητούσαν να αναγνωρισθεί ότι η σύμβαση που τις συνδέει με τον αναιρεσίβλητο εργοδότη, όπως εξελίχθηκε και λειτουργούσε καθόλη τη διάρκειά της, είναι παροχής εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου.

Η ένδικη αγωγή συζητήθηκε σε πρώτο βαθμό στο Ειρηνοδικείο Αθηνών και εκδόθηκε την 27.4.1998 η υπ' αριθ. 574/1998 απόφαση που την έκρινε ως νόμιμη και βάσιμη κατ' ουσία με βάση τις διατάξεις των άρθρων 8 παρ. 3 του Ν.2112/1920, 281, 671 Α.Κ. Κατά της απόφασης εκείνης ασκήθηκε έφεση εκ μέρους του αναιρεσίβλητου και εκδόθηκε την 3.9.2002 η υπ' αριθ. 5766/2002 απόφαση του ως Εφετείου δικάσαντος Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με την οποία αυτό δέχθηκε αντίστοιχο λόγο της έφεσης ως προς την νομιμότητα της ένδικης αγωγής, κρίνοντας ότι η αγωγή δεν ήταν νομικά βάσιμη στο πλαίσιο εφαρμογής αποκλειστικά των ιδίων ως άνω διατάξεων, γιατί "η σύναψη της ένδικης σύμβασης ως ορισμένου χρόνου επιβάλλεται από τον κανονισμό οργανώσεως και λειτουργίας του εναγομένου που έχει ισχύ νόμου και δεν μπορεί κατ' ακολουθία να θεωρηθεί ότι αποσκοπεί στην καταστράτηγηση των δικαιωμάτων των αναιρεσειουσών - εναγουσών έστω και αν χρησιμοποιήθηκαν αυτές για την εκτέλεση εργασίας που εξυπηρετούσε μόνιμες λειτουργικές ανάγκες του εργοδότη". Στη συνέχεια δε, αφού δέχθηκε τον αντίστοιχο λόγο της έφεσης του αναιρεσίβλητου και εξαφάνισε την αντιθέτως κρίνασα πρωτόδικη απόφαση, απέρριψε την ένδικη αγωγή ως νομικά αβάσιμη, χωρίς να προσφύγει, (αφού δεν είχε κατά τα προαναφερθέντα και αντίστοιχη δυνατότητα), στις εκ των υστέρων και μετά την κατά την 27.4.1998 έκδοση της πρωτόδικης απόφασης θεσπιθείσες διατάξεις της υπ' αριθ. 1999/70 Οδηγίας και των παρ. 7 και 8 του άρθρου 103 του Συντάγματος, αλλά και στις διατάξεις του Ν.2190/1994, όπως ισχύουν μετά το Ν.2527/1997 και στην έκταση που με την θέσπιση της παρ. 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος απέκτησαν από τις 18.4.2001 συνταγματικό κύρος, αφού δεν προκύπτει από αυτές η δυνατότητα ρύθμισης με αναδρομική ισχύ της ένδικης έννομης σχέσης εξικνούμενης χρονικά κατά το αντικείμενό της το αργότερο μέχρι την 31.12.1997. Η αγωγή αυτή, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, σε συνδυασμό με τα χρονικά όρια που εκτείνονται οι ένδικες αγωγικές αξιώσεις (μέχρι της 31.12.1997), είναι νόμιμη, κατά τους ισχύοντες κατά το χρόνο δημοσίευσης (27-4-1998) της πρωτόδικης απόφασης κανόνες δικαίου, με βάση τους οποίους κρίνεται η ορθότητα ή μη αυτής, ήτοι του άρθρου 8 παρ. 3 του Ν. 2112/1920, σε συνδυασμό με τα άρθρα 281, 671 Α.Κ. και 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος. Διότι οι επίμαχες διαδοχικές σχέσεις (λόγω μη έγκυρης κατάρτισης συμβάσεως) εργασίας των εναγουσών, είχαν προσλάβει ήδη ενιαία κατά το χρόνο που εκτείνεται η ένδικη έννομη σχέση και το αντικείμενό της, το χαρακτήρα της σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου, κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό, εφόσον από τη φύση τους κάλυπταν μόνιμες και διαρκείς ανάγκες του εναγομένου, ο δε καθορισμός της ημερήσιας διάρκειάς τους εξακολουθητικά δεν δικαιολογείται από τη φύση τους, αλλά τέθηκε προς καταστράτηγηση των δικαιωμάτων των εναγουσών μισθωτών από τη σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου και κατά κατάχρηση του διευθυντικού δικαιώματος του εναγομένου να ρυθμίζει τη διάρκεια εργασίας τους με βάση τις σχετικές προβλέψεις και ρυθμίσεις του εσωτερικού κανονισμού του αναιρεσίβλητου, και ανεξάρτητα από τις ρυθμίσεις της 1999/70 Οδηγίας και των παραγρ. 7 και 8 του άρθρου 103 του Συντάγματος, οι οποίες δεν έχουν στην προκειμένη περίπτωση εφαρμογή, παρότι η σχέση εργασίας των αναιρεσειουσών, όπως δεν αμφισβητείται από τον αναιρεσίβλητο, συνεχιζόταν ακόμη και ήταν ενεργός κατά την προαναφερθείσα έναρξη ισχύος τους.

Συνεπώς το ουσιαστικό δικαστήριο, που με την προσβαλλόμενη απόφασή του έκρινε ότι η ένδικη αγωγή δεν είναι νόμιμη, παραβίασε με την εσφαλμένη μη εφαρμογή

τους, τις παραπάνω ουσιαστικού δικαίου διατάξεις των άρθρων 8 παρ. 3 του Ν.2112/1920 και 281, 671 του Α.Κ. και 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, που εφαρμόζονται στην προκειμένη περίπτωση.

Επομένως, κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, ο μοναδικός, κατ' εκτίμηση από το άρθρο 560 αριθ. 1 του Κ.Πολ.Δ., λόγος είναι βάσιμος και η κρινομένη αίτηση αναίρεσης πρέπει να γίνει δεκτή, όπως και οι υπέρ αυτής ασκηθείσες πρόσθετες παρεμβάσεις, στο μέτρο, που στηρίζονται αποκλειστικά στην παραβίαση των ίδιων παραπάνω ουσιαστικού δικαίου διατάξεων, των άρθρων 8 παρ. 3 του Ν.2112/1920 και 281, 671 του Α.Κ. και 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, με τη μη εφαρμογή τους. Μειοψήφισαν είκοσι (20) μέλη του δικαστηρίου, ήτοι οι Αντιπρόεδροι, Ηλίας Γιαννακάκης και Θεοδώρα Γκοϊνή και οι Αρεοπαγίτες, Βασίλειος Φούκας, Γρηγόριος Κουτσόπουλος, Βασιλική Θάνου-Χριστοφίλου, Παναγιώτης Κομνηνάκης, Δημήτριος Μαζαράκης, Ανδρέας Δουλγεράκης-Εισηγητής, Κωνσταντίνος Φράγκος, Σαράντης Δρινέας, Δημήτριος Τίγγας, Ιωάννης Γιαννακόπουλος, Χριστόφορος Κοσμίδης, Ανδρέας Ξένος, Κυριακούλα Γεροστάθη, Βασίλειος Φράγγος, Νικόλαος Τρούσας, Δημήτριος Κόμης Ερωτόκριτος Καλούδης και Μιλτιάδης Σπυρόπουλος. Τα μέλη αυτά, εκτός του Δημητρίου Τίγγα, διατύπωσαν την παρακάτω γνώμη: Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 648, 649, 672 ΚΠολΔ και 1 του ν. 2112/1920, συνάγεται ότι σύμβαση ορισμένου χρόνου είναι εκείνη στην οποία, ρητά ή σιωπηρά, έχει συμφωνηθεί η λήξη της σε ορισμένο χρόνο, ή η λήξη της προκύπτει από το είδος και το σκοπό της εργασιακής σύμβασης ή επιβάλλεται από διάταξη νόμου. Εξάλλου το άρθρο 8 παρ. 1 εδ. β' του ν. 2112/1920, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 11 του α.ν. 547/1937, ορίζει ότι, οι διατάξεις του νόμου αυτού περί υποχρεωτικής καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας αορίστου χρόνου εφαρμόζονται και επί συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου, όταν ο σκοπός της διάρκειας αυτής δε δικαιολογείται αλλά τέθηκε σκοπίμως προς καταστρατήγηση των διατάξεων, περί υποχρεωτικής καταγγελίας. Η διάταξη όμως αυτή δεν δύναται να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση ορισμένης διάρκειας καταρτίζεται υποχρεωτικώς εκ του νόμου ως τέτοια, γιατί στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να γίνει λόγος για αδικαιολόγητο καθορισμό της συμβάσεως σαν ορισμένης διάρκειας, ούτε καθίσταται αόριστου χρόνου η σύμβαση του προσληφθέντος για ορισμένο χρόνο, βάσει διατάξεως νόμου, αν αυτός χρησιμοποιήθηκε για την εκτέλεση εργασίας, που εξυπηρετεί πάγιες ανάγκες του εργοδότη (Ολ.ΑΠ 180/1986).

Περαιτέρω, ο Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ), που ιδρύθηκε με το Β.Δ. από 20/29 -12-1958 (άρθρ. 1,3 και 5), εκδοθέν κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 6 παρ. 2 του Ν.Δ. 3865/1958, δυνάμει του Π.Δ. 228/1999, μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία, η οποία, κατά το άρθρο 1 παρ. 1 αυτού, λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος, κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, διεπόμενη από τις διατάξεις του Ν. 2414/1996 "Εκσυγχρονισμός των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών και άλλες διατάξεις" και του Κ.Ν. 2190/1920 "περί ανωνύμων εταιριών", όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, επί πλέον δε από το άρθρο 5 παρ. 1 του καταστατικού της προβλέπεται, ότι οι μετοχές της εταιρίας θα εκδοθούν στο όνομα του Ελληνικού Δημοσίου και συνεπώς ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο Τομέα, διεπόμενος δε, κατά την επίδικη περίοδο, από Εσωτερικό Κανονισμό Οργάνωσης, Διάρθρωσης και Λειτουργίας των Υπηρεσιών του, ο οποίος εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 3 παρ. 10 του Α.Ν.127/1967, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ΝΔ 391/1974, εγκρίθηκε με την 2084/ 1986 απόφαση Υπ. Πολιτισμού και δημοσιεύτηκε (ΦΕΚ Β 770/31-10-1986), και συνεπώς έχει ισχύ νόμου. Κατά τον Κανονισμό αυτό, το προσωπικό του ΟΠΑΠ διακρίνεται σε τακτικό, που προσλαμβάνεται για την πλήρωση των προβλεπομένων σ' αυτόν

οργανικών θέσεων, σε έκτακτο, που προσλαμβάνεται με σύμβαση ορισμένου χρόνου, αναλόγως των εκάστοτε παρουσιαζομένων εποχιακών ή έκτακτων αναγκών και σε ευκαιριακά απασχολούμενο, που προσλαμβάνεται με σύμβαση διάρκειας μιας ημέρας για τις ανάγκες της καταμετρήσεως και διαλογής του δελτίου ή σε παρεμφερείς εργασίες στις ημέρες που διεξάγονται οι διαγωνισμοί του ΠΡΟ-ΠΟ (άρθρο 13), ότι η πρόσληψη του τακτικού και του έκτακτου προσωπικού, που γίνεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου ύστερα από εισήγηση του συντονιστή διευθυντή για το πρώτο και με απόφαση του συντονιστή διευθυντή για το δεύτερο, οριστικοποιείται με την υπογραφή της εργασιακής συμβάσεως από τα μέρη, ότι η πρόσληψη του ευκαιριακά απασχολούμενου προσωπικού γίνεται με επιλογή από το συντονιστή διευθυντή στο πλαίσιο πάγιας αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου (άρθρο 17) και ότι το έκτακτο προσωπικό δεν μπορεί να είναι ανώτερο από το 25% των οργανικών θέσεων (άρθρο 49). Ετσι, οι κανονιστικές αυτές ρυθμίσεις δεν αφήνουν κανένα περιθώριο, που να επιτρέπει την πρόσληψη από τον ΟΠΑΠ με εργασιακή σύμβαση αόριστης διάρκειας, ακόμη και του τακτικού προσωπικού του, για το οποίο προβλέπεται ο διορισμός (με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου) σε συγκεκριμένες οργανικές θέσεις για ορισμένο χρόνο (μέχρι τη συνταξιοδότηση ή τη συμπλήρωση ορίου ηλικίας, άρθρο 48) και επιπλέον καθιερώνεται ο έγγραφος τύπος ως στοιχείο του κύρους της σχετικής συμβάσεως εργασίας. Η πρόσληψη σε μη θέσεις επιτρέπεται αποκλειστικά για την αντιμετώπιση εποχιακών ή έκτακτων ή πρόσκαιρων αναγκών και γίνεται μόνο με σύμβαση ορισμένου χρόνου και μάλιστα έγγραφη σε σχέση και με το έκτακτο προσωπικό. Επομένως, η πρόσληψη προσωπικού από τον ΟΠΑΠ για την αντιμετώπιση, είτε έκτακτων είτε τακτικών αναγκών, με σύμβαση αορίστου χρόνου, αντίκειται στις απαγορευτικές διατάξεις του, ισχύ νόμου έχοντος, ως άνω κανονισμού του, με συνέπεια οι σχετικές συμβάσεις να είναι άκυρες. Επακολούθησε ο ν. 2190/1994, το άρθρο 21 του οποίου ορίζει τα ακόλουθα: "Οι δημόσιες υπηρεσίες και τα νομικά πρόσωπα της παρ. 1 του άρθρου 14 του παρόντος νόμου επιτρέπεται να απασχολούν προσωπικό με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου για αντιμετώπιση εποχιακών ή άλλων περιοδικών ή πρόσκαιρων αναγκών, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία των επόμενων παραγράφων" (παρ. 1). "Η διάρκεια της απασχόλησης του προσωπικού της παρ. 1 δεν μπορεί να υπερβαίνει τους οκτώ (8) μήνες μέσα σε συνολικά χρόνο δώδεκα (12) μηνών. Στις περιπτώσεις προσωρινής πρόσληψης προσωπικού για αντιμετώπιση, κατά τις ισχύουσες διατάξεις, κατεπειγουσών αναγκών, λόγω απουσίας προσωπικού ή κένωσης θέσεων, η διάρκεια της απασχόλησης δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τέσσερις (4) μήνες για το ίδιο άτομο. Παράταση ή σύναψη νέας σύμβασης κατά το αυτό ημερολογιακό έτος ή μετατροπή σε σύμβαση αορίστου χρόνου είναι άκυρες" (παρ. 2). Στη συνέχεια, στις παρ. 3 και 4 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ότι τα αρμόδια όργανα υποχρεούνται να παύσουν να καταβάλουν τις αποδοχές στο προσωπικό που συμπλήρωσε την άνω οριζόμενη διάρκεια απασχόλησης άλλως καταλογίζονται στα ίδια οι αποδοχές που καταβλήθηκαν και τέλος ότι οι προϊστάμενοι ή άλλα αρμόδια όργανα που ενεργούν κατά παράβαση των προηγούμενων παραγράφων διώκονται για παράβαση καθήκοντος κατ' άρθρο 259 Π.Κ. Σύμφωνα δε με την παρ. 1 του άρθρου 14 του ίδιου ν. 2190/1994, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του ν. 2527/1997, στις διατάξεις του άρθρου αυτού υπάγονται όλοι οι φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται με τις διατάξεις του αρθρ. 1 παρ. 6 του ν. 1256/1982 και τις μεταγενέστερες συμπληρώσεις του, ανάμεσα στους οποίους (φορείς) περιλαμβάνονται και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Εξάλλου, οι διατάξεις του άρθρου 103 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, οι οποίες επιβάλλουν τη νομοθετική πρόβλεψη οργανικών θέσεων για την κάλυψη των πάγιων και διαρκών αναγκών του

Δημοσίου, των ΟΤΑ και των άλλων ν.π.δ.δ., ορίζουν τα εξής: "κανένας δεν μπορεί να διοριστεί υπάλληλος σε οργανική θέση που δεν είναι νομοθετημένη. Εξαιρέσεις μπορεί να προβλέπονται από ειδικό νόμο, για να καλυφθούν απρόβλεπτες και επείγουσες ανάγκες με προσωπικό που προσλαμβάνεται για ορισμένη χρονική περίοδο με σχέση ιδιωτικού δικαίου" (παρ.2) "Οργανικές θέσεις ειδικού επιστημονικού καθώς και τεχνικού προσωπικού μπορούν να πληρούνται με προσωπικό που προσλαμβάνεται με σχέση ιδιωτικού δικαίου. Νόμος ορίζει τους όρους για την πρόσληψη, καθώς και τις ειδικότερες εγγυήσεις τις οποίες έχει το προσωπικό που προσλαμβάνεται" (παρ. 3). Με την αναθεώρηση του έτους 2001 (ΦΕΚ Α 85/18-4-2001) και με σκοπό τη μέγιστη δυνατή διασφάλιση των συνταγματικών αρχών της ισότητας ενώπιον του νόμου, της αξιοκρατίας και της διαφάνειας κατά τις προσλήψεις στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, προστέθηκε στο άρθρο 103 του Συντάγματος παρ. 7, που προβλέπει ότι η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης Αρχής. Επίσης στο ίδιο άρθρο (103) προστέθηκε παρ. 8, που προβλέπει ότι: "Νόμος ορίζει τους όρους και τη χρονική διάρκεια των σχέσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, για την κάλυψη είτε οργανικών θέσεων και έβραν των προβλεπομένων στο πρώτο εδάφιο της παρ. 3, είτε πρόσκαιρων είτε απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών κατά το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2. Νόμος ορίζει επίσης τα καθήκοντα που μπορεί να ασκεί το προσωπικό του προηγούμενου εδαφίου. Απαγορεύεται η από το νόμο μονιμοποίηση προσωπικού που υπάγεται στο πρώτο εδάφιο ή η μετατροπή των συμβάσεών του σε αορίστου χρόνου. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και ως προς τους απασχολούμενους με σύμβαση έργου". Έτσι, με την αναθεώρηση αυτή του άρθρου 103 του Συντάγματος, η Ζ' Αναθεωρητική Βουλή επέβαλε στον κοινό νομοθέτη και στη Διοίκηση αυστηρούς όρους σχετικά με την πρόσληψη προσωπικού για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Στους προαναφερόμενους κανόνες, τους οποίους πρώτος διατύπωσε ο κοινός νομοθέτης με τις πιο πάνω διατάξεις του ν. 2190/1994 και οι οποίες κατέστησαν ήδη συνταγματικού επιπέδου, υπάγεται, ενόψει της αδιάσπικτης διατύπωσης των παρ/φων 7 και 8 του άρθρου 103 του Συντάγματος, τόσο το προσωπικό που συνδέεται με το Δημόσιο, τους ΟΤΑ και τα άλλα νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα με υπαλληλική σχέση δημόσιου δικαίου, όσο και το προσωπικό που προσλαμβάνεται με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, για την πλήρωση οργανικών θέσεων, σύμφωνα με τις παραγράφους 3 και 8 του άρθρου 103 του Συντάγματος.

Όπως προκύπτει από τις σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, ο αναθεωρητικός νομοθέτης θέλησε να αποτρέψει τη συνέχιση μιας συνήθους πρακτικής του παρελθόντος, κατά την οποία αρχικώς προσλαμβάνονταν προσωπικό με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και ορισμένου χρόνου, για την κάλυψη, τυπικά, πρόσκαιρων και απρόβλεπτων ή επειγουσών αναγκών, κατά παράβαση του άρθρου 103 παρ. 2 του Συντάγματος αλλά και της κοινής νομοθεσίας (άρθρα 56 έως 82 του π.δ. 410/1988), στη συνέχεια διαπιστώνονταν ότι οι ανάγκες αυτές είναι πάγιες και διαρκείς και τελικά, για την κάλυψη των εν λόγω αναγκών, "τακτοποιούνταν" το κατά τον πιο πάνω τρόπο προσλαμβανόμενο προσωπικό, είτε με το διορισμό του ως μόνιμου δημοσιοϋπαλληλικού, είτε με τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, κατ' αποκλεισμό άλλων ενδιαφερομένων που θα μπορούσαν να διεκδικήσουν τις ίδιες θέσεις, βάσει των πάγιων διατάξεων της εκάστοτε ισχύουσας νομοθεσίας. Έτσι μέλημα του

αναθεωρητικού νομοθέτη ήταν να αποτρέψει τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αόριστου χρόνου, όχι απλώς εκείνων που κάλυπταν παροδικές και απρόβλεπτες ανάγκες, αλλά και εκείνων που πράγματι κάλυπταν πάγιες και διαρκείς ανάγκες. Για να αποτρέψει λοιπόν τη συνέχιση της πιο πάνω πρακτικής, ο αναθεωρητικός νομοθέτης πρόσθεσε την προμνημονευόμενη διάταξη του εδαφ. γ' της παρ/φου 8 του άρθρου 103 του Συντάγματος, η οποία πλέον αδιακρίτως απαγορεύει την από το νόμο ακόμα μονιμοποίηση του κατά τον προαναφερόμενο τρόπο προσλαμβανόμενου προσωπικού ή τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αόριστου χρόνου. Δηλαδή, η απαγόρευση αυτή καταλαμβάνει και την περίπτωση που οι εργαζόμενοι με συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, απασχολούνται στην πραγματικότητα για την κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών του δημόσιου τομέα. Δεδομένου, όμως, ότι διαδικασίες "τακτοποίησης" προσωπικού με τον πιο πάνω τρόπο ήταν ακόμα εκκρεμείς κατά το χρόνο της αναθεώρησης του Συντάγματος (άρθρο 17 του ν. 2839/2000 που ακολούθησε την πρακτική ρυθμίσεων προγενέστερων διατάξεων) και προκειμένου οι διαδικασίες αυτές να ολοκληρωθούν και χωρίς να προσκρούουν οι σχετικές για την τακτοποίηση διατάξεις του κοινού νομοθέτη σε οψιγενή "αντισυνταγματικότητα, ο αναθεωρητικός νομοθέτης πρόσθεσε στο άρθρο 118 του Συντάγματος την παρ/φο 7, κατά την οποία "νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν την τακτοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης προσωπικού που υπάγεται στην παράγραφο 8 του άρθρου 103 εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών". Επομένως, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, συναπτόμενες υπό το κράτος της ισχύος των πιο πάνω διατάξεων του άρθρου 103 του Συντάγματος και του άρθρου 21 του ν. 2190/1994, με το Δημόσιο, τους ΟΤΑ και όλους τους λοιπούς φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, δεν μπορούν να μετατραπούν σε συμβάσεις αόριστου χρόνου, έστω και αν αυτές καλύπτουν πάγιες και διαρκείς και όχι πρόσκαιρες ή απρόβλεπτες ανάγκες.

Ούτε καταλείπεται πεδίο εκτίμησης των συμβάσεων αυτών, κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό της έννομης σχέσης κατά τη δικαστική διαδικασία, ως συμβάσεων αόριστου χρόνου, στην περίπτωση που αυτές καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες, αφού, έστω και αν τούτο συμβαίνει, ο εργοδότης, βάσει των πιο πάνω διατάξεων, ευχέρεια για τη σύναψη σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου δεν έχει. Δηλαδή ένας τέτοιος χαρακτηρισμός είναι πλέον αλυσιτελής. Τυχόν αντίθετη ερμηνεία, ότι δηλαδή συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, μπορούν να αναγνωρίζονται, κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό, ως συμβάσεις εργασίας αόριστου χρόνου και μετά την πιο πάνω συνταγματική μεταρρύθμιση, θα είχε ως συνέπεια τη διαίωνιση ενός αποδοκιμασθέντος από τον αναθεωρητικό νομοθέτη φαινομένου. Επομένως, κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, σε κάθε περίπτωση, στις συμβάσεις αυτές, υπό την ισχύ των πιο πάνω διατάξεων του άρθρου 103 του Συντάγματος και του άρθρου 21 του ν. 2190/1994, δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της προαναφερόμενης διάταξης του άρθρου 8 παρ. 3 του ν. 2112/1920 (Ολ.ΑΠ.19/2007). Εξάλλου, επίσης, κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, από τις διατάξεις του άρθρου 189 παρ. 3 και ήδη 249 παρ. 1 και 3 της Ενοποιημένης απόδοσης της Συνθήκης της Ε.Ο.Κ. προκύπτει, ότι οι οδηγίες αποτελούν παράγωγο κοινοτικό δίκαιο και δεσμεύουν κάθε κράτος-μέλος της Κοινότητας, στο οποίο απευθύνονται, καθόσον αφορούν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνουν την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Γι' αυτό απευθύνονται κατ' ανάγκην, όχι απ' ευθείας προς τους ιδιώτες, θεσπίζοντας δικαιώματα και υποχρεώσεις τους, αλλά μόνο προς τα κράτη μέλη, αφού μόνο αυτά έχουν τη δυνατότητα να λάβουν τα μέτρα, με τα οποία θα καταστεί εφικτή η επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος. Το κράτος-μέλος,

που είναι αποδέκτης της οδηγίας, έχει την υποχρέωση να πραγματοποιήσει το αποτέλεσμα αυτό μέσα στην τασσόμενη προθεσμία, με μέσα, όμως, τα οποία αυτό θα επιλέξει. Αν η οδηγία περιέχει κανόνες σαφείς και ορισμένους, δεκτικούς απευθείας εφαρμογής (δηλαδή χωρίς αιρέσεις ή περιθώρια επιλογής), η παράλειψη του εθνικού νομοθέτη, να την εκτελέσει εμπρόθεσμα, συνεπάγεται την άμεση ισχύ της στην εσωτερική έννομη τάξη του κράτους μέλους που είναι ο παραλήπτης αυτής. Η ισχύς της όμως εκτείνεται μόνο κατά του κράτους μέλους που παρέλειψε να την καταστήσει "εθνικό δίκαιο" και των αντίστοιχων κρατικών φορέων. Δεν εκτείνεται και στις μεταξύ των ιδιωτών σχέσεις. Είναι δηλαδή κάθετη και όχι οριζόντια. Η οριζόντια ισχύς αυτής ολοκληρώνεται μόνο με την έκδοση πράξεως του εθνικού νομοθέτη που μετατρέπει την οδηγία σε κανόνα του εσωτερικού δικαίου (Ολ. ΑΠ 23/1998). Περαιτέρω, στις 10-7-1999 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η Οδηγία 1999/70/EK του Συμβουλίου της 28-6-1999, ύστερα από τη συμφωνία - πλαίσιο, την οποία συνήψαν στις 18-3-1999 οι διεπαγγελματικές οργανώσεις γενικού χαρακτήρα CES, UNICH και CEEP, στο άρθρο 2 της οποίας ορίζεται ότι στα κράτη μέλη παρέχεται προθεσμία συμμορφώσεως προς το περιεχόμενο της Οδηγίας αυτής έως τις 10-7-2001, με δυνατότητα παράτασης της εν λόγω προθεσμίας έως τις 10-7-2002, της οποίας (δυνατότητας) η Ελλάδα έκαμε χρήση. Στο προοίμιο της οδηγίας αυτής αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι τα μέρη της παρούσας συμφωνίας αναγνωρίζουν, ότι οι συμβάσεις αόριστου χρόνου είναι και θα συνεχίσουν να είναι η γενική μορφή εργασιακών σχέσεων μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων και ότι οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου ανταποκρίνονται, σε ορισμένες περιστάσεις, στις ανάγκες τόσο των εργοδοτών όσο και των εργαζομένων. Ορίζει ειδικότερα η παραπάνω Οδηγία, μεταξύ άλλων, ότι η παρούσα συμφωνία εφαρμόζεται σε όλους τους εργαζόμενους ορισμένου χρόνου που έχουν σύμβαση ή σχέση εργασίας, όπως αυτές καθορίζονται από τη νομοθεσία, τις συλλογικές συμβάσεις ή την πρακτική κάθε κράτους μέλους (ρήτρα 2) και ότι για να αποτραπεί η κατάχρηση που μπορεί να προκύψει από τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, τα κράτη-μέλη, ύστερα από διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους, ή/ και οι κοινωνικοί εταίροι, όταν δεν υπάρχουν ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα για την πρόληψη των καταχρήσεων, λαμβάνουν, κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες ειδικών τομέων ή/ και κατηγοριών εργαζομένων, ένα ή περισσότερα από τα αναφερόμενα μέτρα και ειδικότερα καθορίζουν α) αντικειμενικούς λόγους που να δικαιολογούν την ανανέωση τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας β) τη μέγιστη συνολική διάρκεια διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου γ) τον αριθμό των ανανεώσεων τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας. Επίσης τα κράτη-μέλη ύστερα από διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους ή/ και οι κοινωνικοί εταίροι καθορίζουν, όταν χρειάζεται, τις συνθήκες υπό τις οποίες συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου: θεωρούνται "διαδοχικές" και χαρακτηρίζονται συμβάσεις ή σχέσεις αόριστου χρόνου (ρήτρα 5). Είναι φανερό ότι η πιο πάνω Οδηγία δεν περιέχει κανόνες κοινοτικού δικαίου σαφείς και ορισμένους, δεκτικούς απευθείας εφαρμογής στην ελληνική έννομη τάξη, δηλαδή η Οδηγία αυτή δεν είναι χωρίς αιρέσεις ή περιθώρια επιλογής από τον εθνικό νομοθέτη. Η επίτευξη του στόχου της Οδηγίας, που είναι η αποτροπή της κατάχρησης να συνάπτονται διαδοχικές συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, προϋποθέτει συγκεκριμένα μέτρα προσαρμογής, που θα λάβει ο εθνικός νομοθέτης, ο οποίος καλείται να εξειδικεύσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου θεωρούνται διαδοχικές και μπορούν να χαρακτηρισθούν ως αόριστου χρόνου. Τα κράτη μέλη, δηλαδή, διαθέτουν ευρεία ευχέρεια επιλογής

μεταξύ περισσότερων λύσεων για να αποτρέψουν την καταχρηστική χρησιμοποίηση των διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, χωρίς να επιβάλλεται, σε περίπτωση σύναψης τέτοιων συμβάσεων, ο χαρακτηρισμός αυτών ως συμβάσεων αόριστου χρόνου, καθ' όσον τούτο προβλέπεται ως μέτρο δυνητικό ("όταν χρειάζεται").

Συνεπώς, δεν αποκλείεται η πρόβλεψη άλλων, πρόσφορων κατά την κρίση του εθνικού νομοθέτη, κυρώσεων εις βάρος του εργοδότη για την αποτελεσματική προστασία του εργαζομένου που, ως οικονομικά ασθενέστερος, συχνά υποχρεώνεται αδικαιολόγητα στη σύναψη ασύμφορων για τον ίδιο διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου αντί της συνάψεως συμβάσεως αόριστου χρόνου, όπως είναι η ακυρότητα των συναπτόμενων συμβάσεων, με παράλληλη εξασφάλιση για τον εργαζόμενο των αποδοχών για την εργασία που παρέσχε και αποζημίωσης. Η ευχέρεια του νομοθέτη να προβλέπει άλλες πρόσφορες κυρώσεις, πλην του χαρακτηρισμού των ανεπίτρεπτων διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου ως συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας αόριστου χρόνου, συνάγεται και από την παρ. 3 του προοιμίου της συμφωνίας πλαισίου, στην οποία ορίζεται ότι "η παρούσα συμφωνία καθορίζει τις γενικές αρχές και τις ελάχιστες απαιτήσεις σχετικά με την εργασία ορισμένου χρόνου, αναγνωρίζοντας ότι για τις λεπτομέρειες της εφαρμογής της πρέπει να ληφθούν υπόψη τα πραγματικά στοιχεία των συγκεκριμένων εθνικών, ταμειακών και εποχιακών καταστάσεων", καθώς και από την υπ' αριθμ. 10 γενική παρατήρηση αυτής, όπου ορίζεται ότι "η παρούσα συμφωνία παραπέμπει στα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής των γενικών αρχών της, των ελάχιστων απαιτήσεων και διατάξεων, ώστε να ληφθεί υπόψη η κατάσταση σε κάθε κράτος μέλος και οι ιδιαίτερες συνθήκες ορισμένων τομέων και επαγγελματιών, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων εποχικής φύσης". Αλλά και το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση C - 212/04 της 4ης Ιουλίου 2006 διαλαμβάνει στη σκέψη 91 της αποφάσεώς του, ότι "η συμφωνία - πλαίσιο δεν επιβάλλει γενική υποχρέωση των κρατών - μελών να προβλέπουν τη μετατροπή σε συμβάσεις αόριστου χρόνου των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, όπως και δεν προβλέπει τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις, υπό τις οποίες μπορεί να γίνεται χρήση των τελευταίων αυτών συμβάσεων". Περαιτέρω στην 94η σκέψη του δέχεται, ότι "όταν το κοινοτικό δίκαιο δεν προβλέπει ειδικές κυρώσεις στην περίπτωση που θα διαπιστωνόταν μ' όλα ταύτα καταχρήσεις, εναπόκειται στις εθνικές αρχές να λάβουν πρόσφορα μέτρα που πρέπει να είναι όχι μόνον αναλογικά αλλά και αρκούντως αποτελεσματικά και αποτρεπτικά, για να εξασφαλίσουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων που θεσπίστηκαν κατ' εφαρμογή της συμφωνίας - πλαισίου". Ήδη ο εθνικός νομοθέτης έχει εξειδικεύσει τις συνθήκες αυτές με τα π.δ/τα 81/2003 και 164/2004, το δεύτερο από τα οποία αναφέρεται στους εργαζομένους με συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στο δημόσιο τομέα και η ισχύς των οποίων άρχισε αντίστοιχα από τη δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2-4-2003 και 19-7-2004). Ενόψει, λοιπόν, αφενός των πιο πάνω συνταγματικών διατάξεων και αφετέρου της, κατά τα προεκτιθέμενα, προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία 1999/70/EK του Συμβουλίου, η οποία δεν επιβάλλει το χαρακτηρισμό των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, έστω και αν αυτές καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες, ως συμβάσεων εργασίας αόριστου χρόνου, το άρθρο 8 του ν. 2112/1920, κατά τη γνώμη πάντοτε της μειοψηφίας, ούτε κατ' επιταγή της Οδηγίας αυτής έχει εφαρμογή κατά το μεσοδιάστημα από 10-7-2002 (ημερομηνία λήξης της προθεσμίας προσαρμογής) μέχρι την έναρξη της ισχύος του π.δ. 164/2004, αλλά βέβαια και μετά την έναρξη ισχύος του π.δ/τος αυτού. Στην προκειμένη υπόθεση, όπως προκύπτει από το

παρατιθέμενο στο αναιρετήριο περιεχόμενο της αγωγής της, επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλομένη απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, που δίκασε ως Εφετείο, οι ενάγουσες και ήδη αναιρεσεύουσες εκθέτουν ότι με συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου είχαν προσληφθεί ως καθαρίστριες από τον ΟΠΑΠ, ήδη ΟΠΑΠ Α.Ε., καθολική διάδοχό του, ότι από την πρόσληψή τους (10-3-1991 και 1-3-1990, αντιστοίχως) και μέχρι την άσκηση της ένδικης αγωγής τους (22-1-1998) παρείχαν τις υπηρεσίες τους κατά πλήρες ωράριο εργασίας, με πενθήμερη απασχόληση από 5.30 έως 13.30 (νόμιμο ωράριο εργασίας), καλύπτοντας μόνιμες και διαρκείς ανάγκες του εναγομένου. Ότι η σύμβαση εργασίας τους, δεν ήταν ορισμένου χρόνου και μάλιστα κάθε φορά μιας ημέρας, όπως εντελώς αβάσιμα ισχυρίζεται ο εναγόμενος, για τους λόγους ότι εκάστη α) δεν υπέγραψε ποτέ τέτοιου είδους σύμβαση εργασίας, β) όλο το χρονικό διάστημα της εργασιακής της σχέσης καλύπτει μόνιμες και διαρκείς ανάγκες, όπως άλλωστε αρμόζει στην ίδια τη φύση της εργασίας της, γ) συνεχίζει να εργάζεται στο εναγόμενο, όλο το ανωτέρω χρονικό διάστημα αλλά και μέχρι σήμερα, χωρίς ποτέ να αποχωρήσει από την υπηρεσία της. Ότι, οι επικαλούμενες από το εναγόμενο ως άνω συμβάσεις άλλως παρατάσεις ορισμένου χρόνου, τις οποίες εκάστη αποκρούει ως τέτοιες, έγιναν προς καταστρατήγηση του Ν. 2112/1920 και των νόμων που υποχρεώνουν την τήρηση των ΣΣΕ, την καταβολή αδειών, επιδομάτων αδείας κ.λ.π., κατά προφανή υπέρβαση των αρχών της καλής πίστης και του κοινωνικού και οικονομικού σκοπού του δικαιώματος και συνεπώς όλες οι ανωτέρω συμβάσεις, για κάθε μία, συνιστούν μία σύμβαση αορίστου χρόνου. Απέκρουσαν δε, ως βλαπτική μεταβολή των όρων εργασίας τους, την οποία επιχείρησε ο ΟΠΑΠ και συνίστατο σε μείωση των ημερών εργασίας αρχικά από 5 σε 4 και στη συνέχεια από 4 σε 3, και που αυτές δεν αποδέχθηκαν. Ζήτησαν δε με αυτήν (αγωγή) να υποχρεωθεί ο εναγόμενος ΟΠΑΠ, που συνεχίζει να τις απασχολεί επί 3 ημέρες την εβδομάδα, να καταβάλει σε κάθε μία τις διαφορές αποδοχών από τα ημερομίσθια που της περιέκοψε, κατά τα λεπτομερώς αναφερόμενα στην αγωγή τους. Η αγωγή αυτή, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, δεν είναι νόμιμη, κατά τους ισχύοντες κατά το χρόνο δημοσίευσης (3-9-2002) της προσβαλλόμενης απόφασης κανόνες δικαίου, που προαναφέρθηκαν, με βάση τους οποίους κρίνεται η ορθότητα ή μη αυτής (άρθρα 573 παρ. 1 και 533 παρ. 2 ΚΠολΔ.). Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, που δίκασε ως Εφετείο, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφασή του, απέρριψε την κρινόμενη αγωγή, ως νόμω αβάσιμη. Με την κρίση του αυτή δεν παραβίασε ευθέως ή εκ πλαγίου, με το να εφαρμόσει, τις προαναφερόμενες ουσιαστικού δικαίου διατάξεις και να μην εφαρμόσει εκείνες των άρθρων 8 παρ.3 του ν.2112/1920, 281, 671 του Α.Κ και 25 του Συντάγματος, διότι οι εν λόγω διαδοχικές συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας ήταν υποχρεωτικώς από το νόμο ορισμένου χρόνου και δεν μπορούσαν να μετατραπούν σε αορίστου χρόνου, έστω και αν οι αναιρεσεύουσες κάλυπταν πάγιες και διαρκείς ανάγκες του αναιρεσίβλητου, αφού καταρτίστηκαν υπό την ισχύ του, ισχύ νόμου έχοντος, οργανισμού του αναιρεσίβλητου και ήταν ενεργές υπό την ισχύ των διατάξεων του Ν. 2190/1994 και του άρθρου 103 παρ. 8 του Συντάγματος, που τις διέπουν, αφού αυτές ίσχυαν κατά το χρόνο της δημοσίευσης (3-9-2002) της προσβαλλόμενης απόφασης (άρθρα 573 παρ.1 και 533 παρ.2 ΚΠολΔ.). Ακόμη, η Οδηγία 1999/170/ΕΚ του Συμβουλίου της Ε.Ε της 28-6-1999 δεν θεσπίζει διατάξεις άμεσης εφαρμογής και δεν ήταν αμέσως εφαρμόσιμη από τη λήξη του χρόνου προσαρμογής στις 10-7-2001, ενώ οι εν λόγω συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου καταρτίστηκαν ως ορισμένου χρόνου κατ' επιταγή των ανωτέρω διατάξεων δηλαδή του οργανισμού του αναιρεσίβλητου, του άρθρου 103 του Συντάγματος και 21 του Ν. 2190/1994, βάσει των οποίων απαγορεύεται η μετατροπή τους σε συμβάσεις αορίστου χρόνου.

Συνεπώς, το ουσιαστικό Δικαστήριο, που με την προσβαλλόμενη απόφασή του έκρινε ότι η ένδικη αγωγή δεν είναι νόμιμη, δεν παραβίασε τις παραπάνω ουσιαστικού δικαίου διατάξεις και ο παραπεμφθείς από την Τακτική Ολομέλεια στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, μοναδικός, από το άρθρο 560 αριθ. 1 του ΚΠολΔ., λόγος δεν είναι βάσιμος και πρέπει να απορριφθεί. Τέλος, από το μέλος της μειοψηφίας, Δημήτριο Τίγγα, Αρεοπαγίτη, διατυπώθηκε διάφορη επιχειρηματολογία, όπως αυτή καταχωρείται στα πρακτικά της παρούσας.

Κατ' ακολουθίαν τούτων, απορριπτομένου δε, ως άνευ αντικειμένου, του αιτήματος που υποβλήθηκε από την παρεμβάσα Τριτοβάθμια Συνδικαλιστική Οργάνωση ΑΔΕΔΥ, για την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΚ, σχετικά με τα όρια εφαρμογής του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση, για περαιτέρω εκδίκαση, στο ίδιο Δικαστήριο, που θα συγκροτηθεί από άλλους δικαστές, εκτός από εκείνους που εξέδωσαν την αναιρούμενη απόφαση (άρθρ. 580 παρ. 3 ΚΠολΔ). Η δικαστική δασπάνη πρέπει να συμψηφιστεί, μεταξύ των διαδίκων, στο σύνολο της, διότι η ερμηνεία των κανόνων δικαίου που εφαρμόστηκαν ήταν ιδιαίτερα δυσχερής (179, 182 και 183 του ΚΠολΔ).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Αναιρεί την 5766/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών.

Παραπέμπει την υπόθεση, για περαιτέρω εκδίκαση, στο ίδιο Δικαστήριο, συγκροτούμενο από άλλους δικαστές, εκτός από εκείνους που εξέδωσαν την αναιρούμενη απόφαση.

Συμψηφίζει, στο σύνολο της, μεταξύ των διαδίκων, τη δικαστική δαπάνη.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 14 Απριλίου 2011. Και

Δημοσιεύθηκε στο ακροατήριό του στις 22 Ιουνίου 2011.

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ